

המדיניות האמריקנית והפליטים הערביים

אפרים ברוידא

שעובר גל ההבנה לישראל בבית הלבן, ובעברו מאבד מקצת עצמתו. כאן המעין ממנו שואכים נציגי הערבים את מרבית היסוסיהם וסרבנותם לעבור משלב שביתת-הנשק, שבו הסיקו את המסקנה המוכרחת מן המצב הצבאי, אל השלב הבא, מחויב-המציאות אף הוא, שבו תוסקנה המסקנות המדיניות והגיוניות מן התמורה שחלה ביחסי הכוחות במזרח הים התיכון.

ב

בין שנכנסה ובין שלא נכנסה בעבי הקורה של עניני המזרח התיכון, נעשתה אמריקה, בתוקף מעמדה האובייקטיבי בעולם של ימינו, הכוח המכריע במדיניות זו הנוגעת לעניני חיינו. שני קוים נסתמנו במדיניותה המעשית בזמן האחרון. מה בין קו באנץ' לקו אתרידג' ? שניהם קוים המייצגים, מן הסתם, מדיניות אמריקנית, ושניהם, עם כל חילוקי הסמכות שבינינו הם, פועלים במסגרת ארגון האומות המאוחדות. ד"ר באנץ' עשה והצליח בכוח שלוש סגולות: נאמנותו לרעיון האומות המאוחדות; תפיסתו הריאליסטית; וראייתו הנכונה את שני הצדדים העיקריים במשא-ומתן, ולא רק דוקא את הצד השלישי, יהיה מי שיהיה. הוא עשה שליחתו ברוח האומות המאוחדות, מודרך על-פי הגיונו של אור"מ, וממילא החשיב את המגע הישיר בין היהודים לערבים יותר משהחשיב את קיום המניגון והנהול של התיווך. בחתרו לחיסול המלחמה, הכיר בעובדות שקמו ועלו מתוך המלחמה ובהגיונו המצוה, גם כשלא נתיישבו עם החלטת כ"ט בנובמבר. והוא הטיל את מלוא סמכותו והשפעתו כאיש אור"מ וכאיש ארצות-הברית על כף-המאזניים על מנת להביא, מעט מעט, את נציגי הערבים, לימודי סרבנות צרת-אופק כלפי יהודים משלושים שנות הדרכה בריטית, לידי הכרה בעובדות החדשות ובהגיונו. חתימת שבי-הזת-הנשק בין ישראל למצרים, הלבנון ועבר-הירדן היתה סיוס מזהיר לקו ברור שנתיישב יפה עם המציאות החדשה ועם תוכן שליחתו של המתווך.

לא כן הקו אשר למען הקיצור אנו קוראים לו קו אתרידג'. קו זה לא רק שאינו מצוין

הלחץ המדיני הבין-לאומי שמדינת ישראל נלחצת עתה הוא לחץ „שבדרך הטבע“. כל המורה מהפכנית בחברה וביחסי העמים גוררת אחריה, בהכרח המציאות, קול חריקה וגניחה של חישובים סוציאליים מתפרקים ומתמרדים. העריבים המנוצחים במלחמת תנופתם על מדינת ישראל, בעצם חבלי לידתה, עדיין כוח מריים ומרי-רותם כוח, אף על פי שאין הוא כוח גדול בשעה זו. על אחת כמה וכמה, כשמסייעיהם ויועציהם, הללו שעוררו אותם למרוד בעקבות החלטת האו"ם מות המאוחדות ולפלוש לארץ בעקבות הכרזת המדינה, עדיין חיים וקיימים ועדיין לא השלימו לעובדת חייה של מדינת ישראל ולחקות יישובה ושגשוגה. אמנם ההכרה ב„טבעיותו“ של הלחץ שאנו עדים לו בימים אלה אין בה כדי להקל מעלינו. אך ראייתו כזוליה בשלשלת ארוכה, שלא במהרה תיפסק, עשויה להאריך נשימתנו במידת המתח שיידרש למיבחן לא אחד.

בשנת המלחמה והתקומה, הראשונה לעצמאותנו, כבר חשנו על בשרנו כמה נסיונות התערבות, התגרות והבלה. השכלנו לקדמם בקורירות, ובלי שתצננת, כתקיפות המושרשת בהכרת צדקתנו. השיתוק בוועדת הפיוס בלזאן, ופעילותה המוגברת של מחלקת המדינה בוושינגטון, מבשרים פרק חדש במסכת החבלה במדינת ישראל—אפילו כמה ממחבריה של מסכת זו אינם מתכווים גים אלא לטובה ונעשים, שלא בטובתם, שותפים לעסק לא-טהור. מבחינה מסויימת דומה המגע בין ישראל לנציגי ערב בלזאן ובמקומות אחרים למצב שהיה קיים בימי „הספר הלבן“. אמנם נשיתנו התנאים שיגיו נוקב עדי-היסוד. אך כשם שעצם קיומו של „הספר הלבן“ ביטל כל חשק וצורך ערבי לבוא במגע כלשהו עם היהודים, כך, גם בימי המדינה, פוהתת תשוקת הערבים לדבר שלום ושיתוף עם ישראל בה במידה שהאחרים מעוררים תקותם כי יקבלו שכר על התבוסה כאילו קיבלו על הנצחון. ככל שרחוקה העובדה ששמה מדינת ישראל מעובדת „הספר הלבן“, הלא האנשים העוסקים במדיניות הערבית של מעצמות המערב, הם ותפיסת-עולמם והלך-רוחם, לא נשתנו. מכאן אותה חוקיות שבה חוזר, ה„סטייט דפארטמנט“ לסורו כל אימת

מנצחת לא כל שכן. מאות אלפי הערבים שברחו שיתפו עצמם לתכנית שכוונה היתה לפגוע פגיעת-מות במדינה העומדת על נפשה. בשבתם בתחום שהוקצה למדינת ישראל מרדו מרידה מזוינת במדינה אשר הוקמה על-פי דין האומות המאוחדות; ובעצת מאשריהם, הערבים והאנגליים, ברחו בהמוניהם על מנת להקל את פעולת ההיילות הפולשים, ושלא להיות מיפגע בשעה שתוחזי גואליהם ירעישו ויפוצצו את האזורים היהודיים והמעורבים. ודאי שהיו יסודות שוחרי-שלום בישוב הערבי והיו לאומנים קיצונים — אך ברי שבכל תחרות פסיכולוגית-מדינית על נפש הישוב הערבי היתה, ולאורך-ימים עוד תהיה, יד האחרונים על העליונה, הנשמעה כזאת בדברי ימי עולם, כי מדינה חפצת-חיים, בעצם מלחמת-בנינה, ולפני חתימת חוזה השלום, תחזיר לתחומיה את מבקשי-נפש?

סירוב הערבים להיכנס במשא-ומתן על חוזה השלום אינו סירוב טכסיבי בלבד: הוא המפתח להבנת המצב לאשורו. כשם ששביתת-הנשק היא הקדמה הגיונית לשלום, כך השלום והפזי-השלום — הוא תנאי מוקדם והכרחי לכל משא-ומתן על החזרת הפליטים. יישוב בעיית הפליטים מקומו יכריזו בתוך חוזה השלום, אך אין הוא קודם לחוזה השלום. שהרי מידת הכוונות לדון בחוזה השלום לאלתר, ומעל הכל, הוא אות ומופת על כוונותיהם הכלליות של בעלי-הדבר ויועציהם — וגם אות ומופת לכוונה הנוצחית בהחזרת הפליטים. אילו ביקשו בעלי-הדבר ויועציהם פתרון של אמת לפקעת הבעיות שנוצרו עקב פלישתם, ואילו היו מבקשים להניח יסודות של ממש לשיתוף-הפעולה בין ישראל למדינות ערב בעתיד, כי עתה היו יודעים היטב דרך מוקדם-ומאוחר במשא-ומתן. אילו נגע ללבם באמת גורל הפליטים הערביים, לא היו מסרבים להכנס בבירור הדרכים הממשיות לתקנה יסודית של מצב הפליטים והתישבותם מחדש. עובדה זו, כי בהרו נציגי הערבים ויועציהם להעלות את החזרת הפליטים כתנאי למשא-ומתן, (לא את בעיית הפליטים כהקדמה לו), ולכך מוסיפים יועציהם תביעת ויתורים טריטוריאליים תמורת כל רכישה שרכשה מדינת ישראל מעבר לגבולות כ"ט בנובמבר, מעידה כמאה עדים, שלפנינו תמרון של לחץ פוליטי, שקדם לו הנסיון לעורר רחמים על מצבם הקשה באמת של הפליטים, אגב סילוף עובדות המנוסה הערבית וסיבותיה, ולהכשיר בכך את הלחץ ואת הסחיטה.

בתפיסה ריאליסטית ומסקנית, אלא הוא מעודד ומחזק, בעצם נפתולי דרכו ועירפולה, את כל חוסר-הריאליזם ומדוחי-הגדלות, אשר שלושים שנות הדרכה בריטית הכניסו, ביודעים ובלא יודעים, בלבות הערבים, הוא מעכב את תהליך ההתפכחות של ההכרה הערבית לקראת הבחנה נכוחה בכוחות ובסיכויים הבונים שנתגלו עם עלייתה של מדינת ישראל כשותף שווה לדיון ולפעולה במזרח התיכון. המתווך, שסמכותו גדור לה היתה, הצניע לכת — והשיג הרבה, ועדת הפיוס, שסמכותה מועטה, והחלטת פאריס אשר הקימתה לא ייפתה כוחה להכניס ראשה בשינוי גבולות, תופסת מרובה — ומעלה חרס בידה.

בימי „הספר הלבן“ ראינו, כשיד אמריקנית אחת חותמת על הצהרות למען בית לאומה היהודית, ויד אמריקנית אחרת, לרוב היד המדינית והמבצעת, משמיטה את הקרקע מתחת רגליה. הלא זכורה לנו האפיזודה קצרת-הימים משלהי הקיץ של 1943, כשאמריקה ובריטניה (ובראשן אז רוזוואלט וצ'ארצ'יל!) עמדו לפרסם גילוי-ידעת משותף המאשר ומקיים את הספר הלבן, ולפחות מכריזו עליו כבלתי-ניתן לערעור עד סוף המלחמה. הימים ימי משפטי הנשק, והחיפושים בישובינו וימי תעמולת השימצה הבין-לאומית נגד הסוכנות היהודית, ההסתדרות וההגנה, ברגע האחרון נמנע פירסומו של אותו גילוי-ידעת, שנתכוון, כך נאמר אז, להרגעת הרוחות במזרח התיכון... גם כיום, כשבא נשיא ארצות-הברית בכבודו ובעצמו ונותן ידו, מכוונות טובות ביותר, לחיזוק מדיניות שתוכה רצוף שלילה ומגמת-חרס, אין הוא בא אלא כדי לשכך ולהרגיע ולהחיש מזור לפצעי המזרח התיכון. ספק אם יודע הנשיא — מה שיודעים היטב אבותיו האמתיים של הלחץ — שאין הלחץ המדיני שנלחצת עתה מדינת ישראל מכיון אלא לשנות ולהחזיר את המצב במזרח התיכון לקדמותו, למה שהיה לפני היות מדינת ישראל.

ג

היש בעמדתה הקשיחה של ארצות-הברית בשאלת הפליטים הערביים וגבולות ישראל כדי להגביר את סיכויי הפתרון בארץ והיציבות באזור שמסביבה? קשה להעלות על הדעת תביעה מעין זו כלפי איזו מדינה שבעולם, ומדינה

יהודים לערבים יש להם לפחות, יתרון הבהירות. נאמנים ליעודם ולהגיונם במגרת התיכון, ביקשו שליחי בריטניה למנוע ולהכשיל את שביתות-הנשק בין ישראל למדינות ערב. בחוש ריאקציוני נאמן הבחינה בריטניה במשמעותן המהפכנית של שביתות-הנשק עם ישראל. משלא הצליח נסיונה להטיל על ידי הפלישה הערבית, דפוס לא-יהודי על ההווה הרופסת והמעוררת שהניחו. בכוונת מכוון, שלטונות המנדט בארץ-ישראל, ביקשה המדיניות הבריטית להפיק מן התבוסה הערבית טובו-הנאה לעצמה. היא ניסתה להכשיל את המשא-ומתן עם מצרים ברודוס — אך לא עלה הדבר בידה. בצדק ראתה בשביתות-הנשק את ראשית הכרת הערבים בדיעבד, במדינת ישראל ובגבולותיה הקיימים. שביתות-הנשק מקרבות את היום בו תגיע מדינת ישראל לידי שלום של אמת עם העמים הערביים. על כל האפשרויות הגנוזות בו, סיכוי זה הוא, כנראה, למורת רוחו של בריטניה — ומכאן שקידתה להרחיקו או להעבירו מן העולם.

ואולם אמריקה אוחת בחבל בשני ראשיו. אילו הניחו איתנו ואת הערבים לבדנו — כאשר עשה, ביסודו של דבר, ד"ר באג' — כי עתה לא היתה עוד לערבים, אחרי שביתת-הנשק, כל אלטרנטיבה זולת השלום. קו ישר ובלתי-נמנע היה מוליך עתה מהווי רודוס אל לוזאן, והיה הופך, בדרך הטבע, את כינוס לוזאן למושב שנתמים בו הווי השלום, ואולם אין מניחים אותנו לבדנו. כל הכוחות ושבירי-הכוחות למיניהם, כבריטים כאמריקנים, בין שריח נפט עולה באפס ובין שריח קטורת נודף מהם, חברה ועדיין הם מתחברים והולכים, למנוע יישוב של אמת ומציאות לבעיית התלויות בינינו ובין הערבים. וכך אנו מוצאים בני-אדם שקיבלו מחוך סלידה ובחילה את החלטת כ"ט בנובמבר, כשהם דבקים עתה בדביקות שאין למעלה ממנה באותה החלטה, כאילו היו שלומי-אמוניה משעת לידתה; מוצאים אנו את אלה שלא חלו על שבו ירושלים, "הבין-לאומית", כשהוסגרה והור" עשה בתותאים בריטיים-האשמיים, והנה הם אחוזה הלחלה מפני הרעיון של ירושלים החדשה בידי ישראל והם מרעשים את העולם למען בילאומה; וכך אנו מוצאים את אלה שלבם לא נקפם בשעה שעוררו, בחקות הרס ליהודים, את המוני הערבים לצאת, והם לא נרתעו מפני חורבן משכנות היהודים בעיר העתיקה בירושלים וקדשיהם, ולא נבעתו מפני גלות יושביהם, כשהם

ד

אכן תמורה מהפכנית התחוללה עם הצבת רגליה של מדינה יהודית בחופי הים התיכון וים-סוף, הלחץ של אמריקה (כשבריטניה שרויה בקרן-זוית של צניעות נאותה) הוא אחת החוליות בנסיון שבודאי יישנה לא אחת, בקצב ובתוקף מתחלף, להסב את גלגל ההיסטוריה אהורנית. המהפכה היהודית יש לה שתי בחינות: אחת בחינת תמורה נוקבת בחיי העם היהודי, ואחת בחינת זעזוע מקיף, והרה סיכויים מהפכניים, במגרת התיכון. צבא ישראל עשה מה שעשה, בלי ספק, בשליחות יהודית; אך בלי משים החיש פעמיו של תהליך היסטורי כביר החורג מתחומי ישראל. הוסר הדוק המכסה את ערוותה ורקבונה של החברה הערבית — ובה בשעה הקיץ הקץ על קיום דורות של המיתוס הערבי. מיתוס זה הן היה, בכל זאת, לא רק נשמה ערטילאית, שנהנו מזויה, על ספלי תה, גבירות מזקינות, והתפרנסו עליה מומחים שאומנותם בטיפוחו של מיתוס; הוא היה גם ממשות משפיעה, שממנה ומכוח-כוחה ניוונה המדיניות הערבית. היא ושרי-ליטיה, אפוטרופוסיה ואמרכליה, מטבע הדברים הוא, כי שליטי הערבים ינסו להשתמש מתשלום מלוא המחיר בתבוסתם — המחיר החברתי, הכלכלי, התרבותי והמדיני, אף בשעה מאוחרת זו מבקשים הם למנוע את עמיהם מהשיג את מלוא היקף חטאתם וכשלונם הלאומי, החברתי והאנושי. ואין צריך לומר שאדיר הפצם לגייס את כוח המערב, ואת כוחן של ארצות-הברית בעיקר, למלאכת הסוואה והסתור זו.

ואמנם המדיניות האמריקנית בשעה זו, בודעים וגם בלא יודעים, באה להסוות את ההתפתחות האמיתית בחברה הערבית אף למנוע מן הערבים מלהוציא את המתוק המעט מעו התבוסה — הוא המתוק שבלימוד לקח, בהסקת מסקנות בתחום החברתי, הכלכלי והמדיני. האמנם יש ענין אמיתי לאמריקה — ואפילו לקפיטליזם האמריקני — בקו זה? ספק נכבד הוא. הקפיטליזם האמריקני רבי-היזמה, החותר ברבי-כוח לקראת שווקים חדשים, יודע כי במגרת התיכון בעייתו העיקרית היא יצירת שווקים, ולא כיבושם. בהרתמה לעגלה נושנה ורעועה זו של "סטאטוס קוו" כלכלי וחברתי בארצות הערבים, עושה אמריקה בניגוד לצרכיו האמיתיים של המגרת התיכון, ואף בניגוד לצרכיה האנוכיים שלה.

עמדת בריטניה כלפי המשא-ומתן בין

אדם חיים וממשיים, ולא ככלים על לוח־אשקוקי מדיני, תגיע בהכרח לידי מסקנה אחת: מדינת ישראל זו, כהווייתה המדינית והחברתית והתרבותית, כמצבה וכיעודה מבחינת קליטת העליה, שכמה לממדים לא העמיסה עליה שום מדינה בעולם, וכמעמדה מבחינת הבטחון בתוך הגיאורגפיה של המזרח התיכון, כבר יש בתחומה כיום המכסימום האפשרי והמותר של מיעוט ערבי, ויש לה המינימום ההכרחי לבטחון בטריטוריה אשר ברשותה.

וטובת הפליטים הערביים עצמם? אילו הצליח הנסיון להטיל לתוך הטריטוריה של ישראל רבבות פליטים ערביים, היה דן אותם לחיי מסכנות, מזירות ויאוש. בחיהם אינם עוד לרשותם — בין שנהרסו או עלו באש המלחמה, ובין שעולי היהודים יושבים בהם; בסיס פרנסתם, משקיהם ומשלח־ידיהם, מקומות־עברתם והשווקים לממכר הוצרתם, נשתנו ונעקרו או עברו לידי אחרים, החזרת הרכוש או החזרת המעמד המשקי הם מושגים חסרי־שחר, שעה שהמיבנה הכלכלי והריקמה החברתית של הארץ נשתנו מיסודם. אילו הוחזרו הפליטים — היה הדבר אשר טפלו עלינו שונאי־ציון כל השנים, כי נישלנו ערבים ויצרנו פרולטריון של ערבים מהוסרי קרקע, הופך למציאות. שמא לזאת מתכוונים המחזירים? ולא זו אף זו: אילו הוחזרו הפליטים, לא היו יושבים בחיבוק־ידיים ושוקלים מתוך צידוק־הדין את שלשלת הנסיבות ההיסטוריות שהביאו עליהם את צרתם. כל חייהם בתוך הסביבה אשר בה ראו קודם בטובה יחסית, היו נעשים מפת־נפש ממושך. אילו הוחזרו בשינוי מקום ופרנסה — וכך היה עולה להם — היו רואים בהכרח ביורשי מושבותיהם ועמדותיהם הכלכליות את שונאי־נפשם. כמה זמן היה נדרש בשביל להפוך את המשטמה הכבושה בלב המיעוט הזה, אשר ילך ויגדל מתוך תהליך ההחזרה הנושע, ומתוך הריבוי הטבעי שבארץ, להזמרנפץ מדיני וחברתי אשר יחריד ויזעזע את מדינת ישראל על אשיותיה ומוסדר־היה? לא יקעה לשער זאת.

ברי לנו שיש יסודות במדיניות האמריקנית שאינם נרתעים מפני הסיכוי הזה. אך כלום רוצה בו אמריקה? אמריקה זו שידעה לא אחת לצרף יומה עם העזה, ולאחוז בדרך של צדק וקידמה יחסית, אמריקה של „המערך החדש“ ורשות עמק טנסי, שבחרה בטרומאן תחת

שופכים עתה דמעות ושוקדים לעורר רחמי עולם על הפליטים הערבים — לא מדאגת־אמת לקרבנות הפלישה, אלא מדאגתם לאותה מטרה עצמה אשר הפלישה נתכונה לה: להצר צעדי ישראל — ולהצמיחה.

מדיניות אמריקנית מעין זו, המניחה לשני קוים כאלו להתרוצץ בבטנה, היא מופרכת מעיקרה, משבאה מדינת ישראל לעולם, ואמריקה סמכה עליה ידה באומות המאוחדות מן הרגע הראשון, היה מקום לצפות שיבוא קץ לפסיחה על שתי הסעיפים, תמיכת העם האמריקני במל־חמת היהודים לשחרורם, תמיכה בת שלושים שנה, באה על סיפוקה ועל תיקונה, ואולם מהלקת המדינה בווישינגטון אינה מקבלת עליה את הדין והמסקנה מעובדה זו. תמיכת אמריקה בהיצע בלתי־ריאליסטי ונטול־צדק של בעיות הפליטים והגבולות הורסת את ההישג הגדול אשר הושג בעמל על ידי המתווך בפועל בשיתוף ראשון של יהודים וערבים, ההתעלמות מן המציאות אשר הולידה את שביתות־הנשק מערערת את הבסיס הממשי האחד לשלום ערבי־יהודי שנבנה עד היום, כשנתגלה האקטיביזם הבריטי בנסיון־התערבותו בעקבה, תזהיר ד״ר באנץ' את ברי־טניה על סכנת פגיעתה בהפוגה ובסיכויי השלום. האם לא הגיעה השעה שיעמוד ד״ר באנץ' וידרוך עוז — כי בעל עוז הוא — ויזהיר את אמריקה מולדתו על דרכה? התערבותה המדינית היא פגיעה מסוכנת בקיומן ובשלימותן של שביתות־הנשק, פגיעה המשבשת ומערפלת את הדרך משביתות־נשק אל השלום.

ה

האמנם מדינת ישראל העומדת על נפשה, שאינה רשאית ואינה יכולה, כי בנפשה הדבר, להחזיר את המוני הערבים אשר יצאה, היא המסכנת את סיכויי ההסדר והשלום? האמנם מדינת ישראל, שאינה רשאית ואינה יכולה לוותר ויתורים טריטוריאליים, כי בנפשה הדבר, היא המערערת את איזון הכוחות בחלק־עולם זה? כל חקירה רצינית ונאמנה בבעיות הפליטים והגבולות, אשר תיוסד על רצון לא־פשר קיומה והתפתחותה של מדינת ישראל, אשר תבדוק את יחסי העמים במזרח התיכון לאור הנסיון היהודי־ערבי ולאור נסיונו הרב והמגוון של מדינות רבות שהן חברות לארגון האומות המאוחדות, תקירה אשר תחתור לשלום אמת ותשקוד על שלום הפליטים הערביים, כיצורי־

ישראל, טוריה, ערבי-הירדן, תורכיה ומצרים) בעשרים ושמונה מיליוני נפשות נוספות. דורין וזרינר, חוקרת לכלכלית בריטית, שהוציאה ספר חשוב על „קרקע ועוני במזרח התיכון“, בהוצאת המכון המלכותי לענינים ביקר-לאומיים בלונדון, המפקקת במספרים של „מומחי הסוכנות היהודית“, מצביעה אף היא על שטחים עצומים ודלילי-אוכלוסים בעיראק, ובסוריה, הזקוקים להשקעה ולהתיישבות שיטתית. אף לרעתה, יש בעיראק 3 או 4 מיליון אקר באזור המושקה שאפשר לפתחם אם תתגשמה תכנית ההשקעה הגתונות בעיון. (ודוק: הזכונה לתכניות שכבר מעינים בהם אף השליטים דהאידנא!). בעמק הבאנייה בלבד, שתכנית השקאתו נמצאת בעצם התגשמותה (ראשיתה היתה ב-1913 וסופה יהיה ב-1951), יש מקום לתוספת אוכלוסים כמספר כל החקלאים שבין הפליטים הערביים. ותוספת אוכלוסים מעין זו יכול גם עכשיו — בעזרת מיכון חקלאי וללא תכניות השקאה — אך מחוז אחד בלבד, הוא המחוז הצפוני, עתיר הגשמים, של חבר ג'זירה בסוריה. והאם לא מיניסטר-מושבות בריטי (אורמסבי-גור) עמד והסביר לוועדת המנדטים, בעקבות תכנית החלוקה של הועדה המלכותית, כי „יש מקום לישוב מאה אלף משפחות בעבר-הירדן בלבד, מלבד אפשרויות מסוימות בארץ-ישראל הערבית...“? והלא ברור כי סיכויי ההתיישבות בעבר-הירדן לא פחתו מאז הציעה ועדה מלכותית את הצעתה להקים מדינה יהודית ולחזקה על ידי חילוף אוכלוסים; ויש לשער שלא נתמעטו מאז ועד היום אפשרויותיה של הטכניקה ההתיישבותית, ולא כל שכן אם אמריקה תיכנס בעבי הקורה.

ו

ודאי, בהשקעת הון בלבד לא סגי במצב החברתי הקיים בארצות-ערב, עלולה כל השקעה גדולה, אם תימסר למינהל ערבי, להתבזבז בעקב השחיתות והוסרה-האחריות החברתי השוררים בצמרת המנהיגות הערבית; והיא עלולה להיות זידונה בשבטי-אש כ„התערבות זרה“ והון מנצל“ על ידי אותה מנהיגות עצמה, אם ינוהל מפעלי הפיתוח ניהול ישיר בידי המשקיעים עצמם. אכן עצם הצעתה של מרת וזרינר לעשות את המינהל בשיתוף האומות המאוחדות עשוי ליטול את עוקץ ההתערבות הזרה — ולהבטיח שההון המושקע יכוון במידת יעילות למטרה אשר לה נועד.

מתנגדו, אמריקה זו אינה מחויבת לסמוך ידיה על שיטה המבקשת להחזיר את מדינת ישראל לתוהו ובוהו. אין היא מחויבת לצאת נגד דין החיים ונסיון האומות, ולחזור ולהפוך את מדינת ישראל למדינה דו-לאומית — לרועץ לערבים, לישראל ואף לשלום העולם. מאמץ אדירים היה נדרש מבחינה כספית וכלכלית, הנדסית וטכנית, נפשית ומדינית — כדי לחזור וליישב רבואות ערבים במדינת ישראל. אם יימצא הכוח לכך — האם ראוי להשקיעו בענין שטיבו ותוצאותיו מפקקים מלכתחילה? האם לא ראוי יותר להתקישו לפתרון יציב וקיים שהוא לטובת כל הצדדים? הנה קרא מר טרומאן זה לא כבר ל„מאמץ בעל ממדים עולמיים להבטחת שלום, שפע וחירות“. המאמץ המדיני של „הסטייט דפארטמנט“ אינו מתיישב עם השקפת-יסוד זו. בחוגי הממשלה האמריקנית ובקונגרס מדובר בגיוס סכומים גדולים להקלת המצוקה בקרב הפליטים הערביים — ואף ליישובם מחדש „בישראל ובארצות אחרות“. חלוקת העומס בין ארץ-ישראל לארצות אחרות עלולה להיות, בהשפעת מחלקת המדינה בוואשינגטון, בניגוד גמור לשיקולים המדיניים והאנושיים. שטובת הענין דורשת, ובניגוד אף למסקנות המתחייבות מעצם תכנית הפיתוח הנדונות ב„סטייט דפארט-מנט“ גופו.

אכן תכניות פיתוח גדולות-ממדים הן לרוחה של אמריקה — ולפי כוחה. הן גם בהתאם נמור לפילוסופיה של הקפיטליזם האמריקני ובהתאם לצורך קיומו והכרח התפתחותו. (ודאי, כל השקעת הון בהיקף גדול יש לה, בעיני המשקיע, גם מטרה פוליטית. אך אין מכאן מסקנה, שיש להמתין בחיבוק-ידיים ובפיגרון כלכלי וחברתי, עד שהעולם כולו ייבנה בנין פדראטיבי תחת ממשלה עולמית אחת, ושוב לא יימצא פסול בסיוע אמריקני. לא תמיד הולכת ההתפתחות במגמה שנועדה לה מידי משקיעים). אך כלום יש טעם להכין תכניות פיתוח והתיישבות רתבות-היקף למזרח התיכון — ולסבול בה בשעה עריכת תכניות מדיניות, שתכנן קיפוח והרס, לגבי צומת-העצבים העיקרי של יחסי ישראל וערב?

התכניות הנדונות עכשיו באמריקה יסודן, בלי ספק, בהערכת ארצות המזרח התיכון כארצות המשועות לתוספת אוכלוסים, הון ומומחיות. לפני כמה שנים העריך ד"ר א. בונה את אפשרויות הקליטה במזרח התיכון (עיראק, ארץ-

המתחייבים ממנו. אין לנו יסוד להתחרט על הדרך הריאליסטית שהלכנו בה במדיניותנו, בקויה הכלליים. ביסודה ובאחריתה, היא דרך הצדק, אפילו היא ניתנת לסילוף בידי המתכסם באיצטלה שקופה של הומאניטאריות. עלינו לשמור ולקיים את היסודות המוצקים המעטים, שנתגבשו בתוך שטף המאורעות, ועל כולם שביטות-הנשק עם מדינות ערב. כל זמן שלא בא שלום של קבע במקום שביטות-הנשק, שנתתמו בחסות אוי"מ וברוחו, אין גבולות לישראל אלא גבולות שביטות-הנשק, והפוגע בהם כפוגע באריות המאוחדות. החלטת פאריס של או"מ זיברה על רשות לפליטים, לחזור לבתיהם ולחיות בשלום עם שכניהם — אך לא חייבה את ישראל להתוירם לאלתר, כשהיישלום בתוך המדינה כמחוצה לה נהפכים לחזון רחוק לאור עמדת הערבים וחלק המעצמות בעמדתם.

אם אין למעצמות תכנית פתרון אחרת זולת הקשת-הלב פוליטית ומשולח נשק למדינות ערב — נציע אנו את תכניתנו שלנו להתיישבות הפליטים הערבים מחדש מבחינת שלומם ושלום הדורות הבאים. על המדיניות היהודית להעמיד כנגד גל תעמולת-השימצה חומה של עובדות על מאמצה ההרקי-ליאני של מדינתנו בקליטת העליה היהודית, על סבלות היהודים בארצות ערב, המצפים לעלייתם, ועל מיעוט האפשרויות הממשיות לפתרון אנושי ולאומי לבעיית הפליטים במדינת ישראל — ובארצות השכנות. ככל שתגבר ההכרה בדעת-הקהל העולמית, ובארגון האומות המאוחדות, מה עמוקה הזיקה הפנימית שבין רעיון האומות המאוחדות ובין האידיאל הטבוע ביסודה של מדינת ישראל; ככל שתעמיק ההבנה באיזה הכרח-חיים-ומות קשורה ודבוקה מדינת ישראל בקיום השלום, בפיתוח כלכלי, בהתקדמות חברתית, בהעמקת תפיסת הצדק והחירות האנושית בחלק עולם זה; וככל שיופר כי עתידים אנו ללכת בדרכנו, ללא סטייה, יהיו מה שיהיו פני השטן אשר על דרכנו — תרפינה ידי הבוחשים בקדירות השנאה, כששפתיהם נוטפות רחמים ואנושיות.

ודאי, הגדול במכשולים לפני כל תכנית פיתוח הוא טבע המשטר המדיני והחברתי. והנה דוקא ההכרח לפתור את בעיית הפליטים, והעובד דה שהערבי הארץ-ישראלי הוא „מתקדם“ לעומת הערבים שבתוכם הוא עתיד להתיישב, עלולים לשמש גורם מסייע להתעוררות ואף להתבראה חברתית בארצות הערבים. „לפי שעה“, אומרת דורין וורניר (בספרה שהוצא על ידי בית צ'אטס!), „אפקו של הפלח מוגבל על ידי צינור הנפט מזה והמלוה בריבית מזה, ועד שיישבר הקשר ביניהם לא תוכל הקידמה להיות דבר של ממש לגבי דידו“. בנקודה זו של פיתוח כלכלי, הרמה חברתית וה„ניקוז“ חברתי יש מקום להסכמה (גם אם לא יודו בזאת) בין הקומוניזם נוסח רוסייה, הסוציאליזם נוסח ברית-טניה, והקפיטליזם נוסח אמריקה. הכל רוצים בפיתוח, כל אחד מטעמיו שלו, וכל אחד בתקווה-תירו שלו לעתיד. מדינת ישראל היא החטיבה המדינית היחידה, שבאין לה אינטרסים של אכסר-פאנסיה שלטונית בחלק-עולם זה, מסוגלת היא להחיש את צעדי ההתפתחות החברתית בו, תרומתה, בשיתוף שבתכנון ובמפת חברתי, (מלבד הפיצויים הכספיים שהיא נכונה לשלם בעד הקרקעות הנטושים) לכל תכנית פיתוח גדולה במזרח התיכון, אשר התישבות פליטים תוכל לשמש לה אבן-פינה, עשויה להיות תרומה מכרעת לגבי דמות התכנית ותקות הגשמתה. כבר בראשית צעדיה מייצגת מדינת ישראל, בצורה מזחשית יותר משימצא הדבר באיזו מדינה אחרת, את הנאמנות לאומות המאוחדות ואת אי-התלות בגוש זה או אחר. תכונות אלו טבועות במהותה ובהכרח קיומה. מדינות אמריקנית קנית הנוהגת במדינת ישראל כאילו היתה גורם מסוכן וזורע-ריב, שיש לרסנו ולכבול ידיו, לא זו בלבד שעושה מעשה סילוף, אלא משרתת שירות דוב את מטרות השיתוף והייצוב והפיתוח אשר היא מתגדרת בהן.

נקודת הקיפאון בדיוני לוואן, שבאה סמוכה לנקודת הרתיחה בבעיות הפליטים והגבולות, מבהירה בבחירות אכזריות את מעמדנו, על גבולותיו ואפשרויותיו, והתפקידים המדיניים